

Bàn về chính sách thuế cho hoạt động thương mại điện tử tại Việt Nam

TRẦN ĐOÀN HẠNH*

Những năm gần đây, loại hình kinh doanh thương mại điện tử (TMĐT) trên nền tảng công nghệ ngày càng sôi động. Tuy nhiên, cũng như rất nhiều quốc gia khác trên thế giới, việc quản lý các mô hình kinh doanh mới dựa trên nền tảng số ở Việt Nam chưa được chặt chẽ, còn có nhiều kẽ hở, dẫn đến tình trạng thất thu thuế rất lớn. Tình trạng này cần được khắc phục trong tương lai, bởi thực tế phát triển của Cách mạng Công nghiệp 4.0, cũng như bối cảnh đại dịch Covid-19 đã cho thấy sự phát triển mạnh mẽ và trở thành xu thế không thể thay đổi của TMĐT.

XU THẾ TRÊN THẾ GIỚI

Các nước trên thế giới nhất là các nước châu Âu, các quốc gia thuộc OECD cũng đã và đang hoàn chỉnh các khung pháp lý, các quy định để quản lý và thu thuế trên nền tảng công nghệ (bao gồm cả kinh doanh và đầu tư). Chẳng hạn, vào tháng 3/2018, Ủy ban châu Âu (EU) đưa ra 2 đề xuất về thuế trên nền kinh tế kỹ thuật số gồm:

- Về giải pháp tạm thời, sẽ áp dụng thuế dịch vụ kỹ thuật số 3% (Digital Services Tax) áp dụng cho các khoản thu từ điều khoản này. Các dịch vụ cụ thể của các công ty có doanh thu toàn cầu hàng năm từ một số dịch vụ kỹ thuật số nhất định là 750 triệu Euro và doanh thu chịu thuế của EU là 50 triệu Euro.

- Về giải pháp dài hạn, sẽ yêu cầu cập nhật khái niệm “cơ sở thường trú” để giải thích cho “sự hiện diện kỹ thuật số quan trọng”. Đề xuất này đòi hỏi một cải cách chung của hệ thống thuế thu nhập doanh nghiệp quốc gia và đưa ra các quy tắc để phân chia lợi nhuận cho các doanh nghiệp kỹ thuật số.

Nhìn chung, phương pháp được đề xuất của EU nhằm mục đích ngăn chặn việc tạo ra những trở ngại cho khởi nghiệp và doanh nghiệp (DN) nhỏ, tránh sự phân mảnh thị trường và giảm thiểu tác động tiêu cực đến đầu tư, đổi mới và cuối cùng là tăng trưởng.

Hay như tại Hội nghị G20 ngày 09/6/2019 ở Fukuoka (Nhật Bản), các

quan chức tài chính đã đồng ý về tính cấp thiết xây dựng một hệ thống toàn cầu để đánh thuế các tập đoàn công nghệ lớn, như: Google, Facebook, Amazon, Apple... Theo đó, G20 đã giao cho Tổ chức Hợp tác và Phát triển kinh tế (OECD) nghiên cứu hoàn thiện một hệ thống thuế quốc tế để giúp các công ty công nghệ lợi dụng chỉ phải trả mức thuế rất thấp ở những quốc gia, như Ireland, trong khi không phải trả bất cứ đồng thuế nào ở những nước đang mang lại lợi nhuận khổng lồ cho họ.

Bên cạnh nỗ lực cải cách thuế từ OECD bằng các cuộc đàm phán giữa hơn 130 quốc gia, một số nước châu Á đã bắt đầu đưa ra quy định riêng. Cụ thể, tại Indonesia, từ tháng 8/2020, Chính phủ cũng áp dụng loại thuế, với mức thuế suất 10% trên doanh thu từ sản phẩm và dịch vụ của các nền tảng số. Quy định này áp dụng cho các dịch vụ phát video trực tuyến, ứng dụng di động và game trực tuyến. Trong khi đó, đầu năm 2020, Singapore và Malaysia đều áp dụng quy định về thuế đối với nền tảng số của các công ty nước ngoài. Trong đó, Malaysia áp thuế 6% đối với các công ty ngoại có doanh thu trên 120.000 USD/năm. Còn tại Philippines, hồi tháng 5/2020, quy định thuế mới nhằm vào các nền tảng số lớn, như: Facebook, Google, YouTube, Netflix và Spotify bắt đầu có hiệu lực.

“Các quy định thuế liên quan đến nền kinh tế số được thắt chặt hơn trong bối cảnh đại dịch Covid-19 thúc đẩy bùng nổ tiêu dùng trực tuyến tại các nước ASEAN. Doanh thu trực tuyến đều tăng vọt tại tất cả các nước ASEAN, trong khi đó doanh thu từ bán lẻ truyền thống lao dốc kỷ lục do các biện pháp phong tỏa”, nhà phân tích Lee Ju Ye và Chua Hak Bin của Maybank cho biết trong một báo cáo. “Đứng trước nguy cơ thâm hụt ngân sách do các gói cứu trợ Covid-19 khổng lồ, các chính phủ đang tìm cách siết thuế đối với ngành công nghiệp trực tuyến để bù đắp nguồn thu” (Ngọc Trang, 2020).

* Học viện Công nghệ Bưu chính Viễn thông

THỰC TRẠNG THU THUẾ KINH DOANH TRÊN MẠNG CỦA VIỆT NAM

Đại dịch Covid-19 trong bối cảnh cuộc Cách mạng Công nghiệp 4.0 đã là những động lực rất lớn để thị trường TMĐT Việt Nam có thể tăng tốc phát triển toàn diện, với số lượng và giá trị các giao dịch TMĐT tăng trưởng vượt trội. Năm 2020, theo báo cáo của Tổng cục Thống kê, quy mô TMĐT của Việt Nam đạt trên 15 tỷ USD, tăng trưởng khoảng 35% so với năm 2019. Việt Nam trở thành một trong những thị trường TMĐT tăng trưởng nhanh nhất ở khu vực Đông Nam Á.

Còn theo thống kê của Hiệp hội Thương mại điện tử Việt Nam, hiện nay, truy cập mua sắm trên sàn TMĐT tăng hơn 150% so với cuối năm 2019. Số lượng khách truy cập các sàn tăng ấn tượng, với 3,5 triệu lượt khách/ngày. Nhiều sàn giao dịch, như: Lazada, Tiki, Shopee, Sendo... có trên 200.000 đơn/ngày. Trước sự gia tăng mua hàng trực tuyến các doanh nghiệp (DN) không ngừng mở rộng quy mô, gian hàng trên các trang TMĐT. Shopee ghi nhận, hiện có hơn 18.000 thương hiệu đang đặt nền tảng cho việc kinh doanh trực tuyến của mình. Điều này cho thấy, TMĐT là mảnh đất màu mỡ mang lại doanh thu cho nhiều DN. Đồng thời cũng là nguồn thu thuế lớn cho ngân sách nhà nước.

Báo cáo của Tổng cục Thuế cho biết, số tiền thuế thu được từ kinh doanh TMĐT có tăng lên theo từng năm. Cụ thể, năm 2018, DN kê khai và nộp khoảng 800 tỷ đồng, năm 2019 trên 1.000 tỷ đồng, riêng 11 tháng đầu năm 2020 đã thu xấp xỉ 1.000 tỷ đồng. Tuy nhiên, Theo lãnh đạo của Tổng cục Thuế, cơ quan thuế đã có thể quản lý đối với các thanh toán ra nước ngoài của các doanh nghiệp Việt Nam. Tuy nhiên, đối với việc quản lý các giao dịch của cá nhân trên nền tảng số xuyên biên giới vẫn còn khó khăn. Chẳng hạn như thanh toán của các cá nhân, hộ gia đình khi sử dụng dịch vụ của Netflix.

Theo Tổng cục Thuế, việc quản lý, thu thuế của các tổ chức, cá nhân có giao dịch trên nền tảng số xuyên biên giới hiện vẫn rất khó khăn. Ví dụ như số liệu của Bộ Thông tin và Truyền thông cung cấp giữa năm 2020, Netflix cung cấp dịch vụ phát thanh, truyền hình trên mạng internet tại Việt Nam từ đầu năm 2016 với các gói có mức phí từ 180.000 đến 260.000 đồng/tháng. Thế nhưng, thuê bao Netflix tại Việt Nam hầu hết đăng ký sử dụng dịch vụ, thanh toán phí... đều thông qua phương thức trực tuyến, thẻ tín dụng. Tính ra, mỗi năm, Netflix thu về hàng trăm tỷ đồng từ Việt Nam, nhưng nền tảng này chưa đặt chi nhánh công ty tại Việt Nam và cũng chưa đóng một đồng thuế nào.

Hay một số nền tảng khác, như: Google, Youtube... đang thu được rất nhiều lợi nhuận tại Việt Nam, nhưng việc đóng thuế lại không đáng kể. Đơn cử YouTuber hiện là một trong những công việc có được thu nhập cao. Với quy định một video đạt 1 triệu lượt xem (view) sẽ được YouTube trả khoảng 6.000 USD (gần 140 triệu đồng). Gần đây, có thể thấy, hàng loạt cá nhân đang kiếm tiền trăm tỷ từ kênh này, nhưng việc đóng thuế chưa được rõ ràng. Chẳng hạn, kênh YouTube Thơ Nguyễn của Nguyễn Hồng Thơ đạt gần 5 tỷ lượt xem. Mức doanh thu ước tính mỗi năm của kênh này từ 596.600 USD đến 9,5 triệu USD (14-224 tỷ đồng). Cris Phan, người sở hữu kênh YouTube Cris Devil Gamer có tới hơn 9 triệu người đăng ký và hơn 2 tỷ lượt xem. Doanh thu ước tính mỗi năm của kênh Cris Devil Gamer rơi vào khoảng 218.200 USD đến 3,5 triệu USD (khoảng 5,1-82 tỷ đồng). Một cái tên quen thuộc khác là bà Tân Vlog, sở hữu kênh YouTube có thu nhập khủng, ước tính mỗi năm có thể từ 1,9-30 tỷ đồng...

Sự khó khăn trong thu thuế cho TMĐT xuất phát từ một số lý do như sau.

Một là, sự hiểu biết pháp luật về thuế và nghĩa vụ nộp thuế TMĐT của người dân còn hạn chế. Do đó, cá nhân mặc dù kinh doanh thường xuyên, nhưng không đăng ký kinh doanh, không có mã số thuế, không tự giác kê khai và nộp thuế đầy đủ. Mặt khác, trong khi việc kê khai và nộp thuế vẫn chủ yếu dựa vào ý thức tự giác của người kinh doanh, thì việc không nộp thuế lại giúp họ có thể giảm giá bán hàng, tạo lợi thế cạnh tranh lớn so với mặt hàng cùng loại trên thị trường

đang được bán trong cửa hàng, siêu thị. Vì lợi ích kép này, người kinh doanh thậm chí càng tìm cách trốn thuế.

Hai là, việc người tiêu dùng có 2 thói quen đó là thanh toán bằng tiền mặt và không yêu cầu người bán cung cấp hóa đơn, chứng từ, cũng là nguyên nhân dẫn đến việc thiếu căn cứ xác định doanh thu, chi phí của người bán.

Ba là, các vướng mắc phát sinh trong quá trình kê khai, nộp thuế. Theo thống kê của Tổng cục Thuế, các vướng mắc đó là: Khó bắt buộc các tổ chức, cá nhân thực hiện khai thuế, đặc biệt các loại hình bán hàng qua mạng, quảng cáo trực tuyến thông qua Google, Facebook, Zalo... Trong đó, các hành vi mà DN (như: Google, Facebook...) vi phạm thường không kê khai hoặc kê khai sai doanh thu thuế giá trị gia tăng; Không kê khai thuế nhà thầu đối với dịch vụ của một số công ty đa quốc gia có phát sinh dịch vụ ở Việt Nam; Một số hoạt động TMĐT chưa có trong danh mục ngành, nghề kinh doanh điều chỉnh hoặc khó xác định tính chất ngành nghề kinh doanh, từ đó khó xác định chính sách thuế áp dụng (như: dịch vụ gọi xe công nghệ và các giao dịch tiền “ảo”...); Các hoạt động, như: kinh doanh trong game, cho thuê ứng dụng để đặt quảng cáo trực tuyến có doanh thu lớn, nhưng không kê khai, nộp thuế đầy đủ... Ngoài ra, vấn đề xác định doanh thu, thu nhập của các đối tượng kinh doanh TMĐT còn phức tạp và khó khăn. Việc theo dõi, kiểm soát lượng hàng hóa, dịch vụ và doanh thu phát sinh của các hoạt động TMĐT còn khó, chủ yếu dựa trên hóa đơn bán hàng và giao dịch thanh toán qua ngân hàng để kiểm soát. Các hoạt động bán hàng trực tuyến qua mạng xã hội của tổ chức, cá nhân khó bắt buộc thực hiện kê khai, nộp thuế vì khó quản lý các giao dịch hàng hóa.

Bốn là, chưa ứng dụng công nghệ thông tin trong quản lý thuế đối với hoạt động TMĐT.

NHỮNG GIẢI PHÁP CẦN THỰC HIỆN

Nhằm quản lý thuế hiệu quả đối với hoạt động kinh doanh TMĐT, Luật Quản lý thuế năm 2019 đã bổ sung những quy định liên quan đến quản lý thuế đối với hoạt động này theo hướng xây dựng cơ sở dữ liệu và triển khai rộng rãi các dịch vụ thuế điện tử, như: khai thuế điện tử, hoá đơn điện tử, nộp thuế online. Luật Quản lý thuế năm 2019 đã quy định cụ

thể nguyên tắc khai thuế, tính thuế đối với hoạt động TMĐT. Đặc biệt, tại Khoản 4, Điều 42 có đề cập “kinh doanh TMĐT, kinh doanh dựa trên nền tảng số và các dịch vụ khác được thực hiện bởi nhà cung cấp ở nước ngoài không có cơ sở thường trú tại Việt Nam, thì nhà cung cấp ở nước ngoài có nghĩa vụ trực tiếp hoặc ủy quyền thực hiện đăng ký thuế, khai thuế, nộp thuế tại Việt Nam theo quy định của Bộ trưởng Bộ Tài chính”.

Để thực hiện Luật Quản lý thuế năm 2019, Chính phủ đã ban hành 5 nghị định quy định chi tiết và hướng dẫn thực hiện Luật. Cụ thể, ngày 19/10/2020, Chính phủ đã ban hành các nghị định số: 123/NĐ-CP quy định về hóa đơn chứng từ; 125/NĐ-CP quy định về xử phạt vi phạm về thuế và hóa đơn; 126/2020/NĐ-CP quy định chi tiết một số điều của Luật Quản lý thuế; Nghị định 128/NĐ-CP quy định về xử phạt hành chính trong lĩnh vực hải quan. Sau đó, ngày 05/11/2020, Chính phủ đã ban hành tiếp Nghị định số 132/NĐ-CP quy định về quản lý thuế với doanh nghiệp có giao dịch liên kết.

Theo lãnh đạo Tổng cục Thuế, việc ngân hàng cung cấp thông tin tài khoản và thực hiện khấu trừ thuế được quy định tại Nghị định số 126/NĐ-CP nhằm thu thuế các khoản kinh doanh trên mạng, các giao dịch TMĐT xuyên biên giới và thu nhập từ hoạt động viết các ứng dụng trò chơi, quảng cáo qua YouTube...; thu nhập qua các nền tảng: Netflix, Google, Youtube, Facebook, Amazon... và thu nhập từ việc cho thuê phòng ở qua các trang mạng điện tử: Agoda, Booking... Đây là những tổ chức không có chi nhánh, không có cơ sở thường trú tại Việt Nam, nhưng có hoạt động kinh doanh TMĐT, kinh doanh dựa trên nền tảng số với tổ chức, cá nhân trong nước và được gọi là nhà cung cấp ở nước ngoài.

Với những quy định mới siết chặt tại Nghị định số 126/NĐ-CP, có hiệu lực từ ngày 05/12/2020, sẽ giảm thiểu được tình trạng trốn thuế của các tổ chức, cá nhân kinh doanh trên nền tảng số, TMĐT. Cụ thể là các chủ thể trên sẽ tự kê khai doanh thu và nộp thuế. Trường hợp nếu các cá nhân không tự giác kê khai nộp thuế hay cố tình chây ì nộp thuế, ngành thuế sẽ phối hợp với các ngân hàng để truy xuất dòng tiền thu nhập bất thường của các cá nhân, DN qua các mạng xã hội trên. Các cá nhân trốn thuế sẽ bị xử phạt hành chính và thậm chí, khi trốn nộp số thuế lớn, có thể chuyển sang truy tố hình sự. Còn đối với tổ chức kinh doanh trên sàn TMĐT, Tổng cục Thuế phối hợp với cơ quan có liên quan xác định, công bố tên, địa chỉ website của nhà cung cấp ở nước ngoài chưa thực hiện đăng ký, kê khai, nộp thuế, mà người mua hàng hóa, dịch vụ có thực hiện giao dịch.

Trên cơ sở đó, Tổng cục Thuế thông báo cho các ngân hàng thương mại để xác định tài khoản giao dịch của nhà cung cấp ở nước ngoài và khấu trừ, nộp thay nghĩa vụ thuế đối với các giao dịch của người mua là cá nhân ở Việt Nam thanh toán cho tài khoản giao dịch của nhà cung cấp ở nước ngoài.

Tuy nhiên, để đáp ứng mục tiêu mới về quản lý thuế đối với kinh doanh TMĐT, Việt Nam cần xem xét:

Thứ nhất, cần tăng cường công tác tuyên truyền, nâng cao ý thức và dân trí của một bộ phận người dân,

nhằm nâng cao tính tự giác trong việc đăng ký kinh doanh TMĐT cũng như kê khai, nộp thuế. Vì vậy, bên cạnh xây dựng cơ sở thuế minh bạch, thì cần đẩy mạnh tuyên truyền gắn với các chế tài phạt nghiêm minh.

Thứ hai, tiếp tục hoàn thiện pháp luật về thuế, theo đó, cần sửa đổi, bổ sung quy định của pháp luật về thuế, theo hướng: (i) Hạn chế thanh toán bằng tiền mặt. Mọi tổ chức và cá nhân có hoạt động thanh toán ở giá trị xác định đều được thực hiện thông qua ngân hàng để minh bạch nguồn thu nhập; (ii) Quy định chế tài xử lý nghiêm khắc hơn đối với các hành vi vi phạm pháp luật về thuế...

Trong quá trình tiếp tục hoàn thiện hệ thống pháp luật về quản lý thuế đối với hoạt động TMĐT phù hợp với điều kiện đặc thù trong nước và phù hợp với thông lệ quốc tế, các nhà hoạch định chính sách cần nghiên cứu, học hỏi kinh nghiệm của các nước, đặc biệt là các quốc gia, như: OECD/G20.

Thứ ba, đầu tư hạ tầng kỹ thuật công nghệ phục vụ công tác quản lý thuế trong hoạt động TMĐT. Đặc biệt, ngành thuế cần sớm ứng dụng các thành tựu mới của công nghệ thông tin, như: AI, dữ liệu lớn...; đồng thời, xây dựng các hệ thống kết nối liên ngành giữa thuế, hải quan, ngân hàng và các công ty cung cấp dịch vụ thanh toán, từ đó có được cơ sở dữ liệu chung của những người tham gia giao dịch TMĐT, giúp xây dựng hệ thống phân tích, dự báo cho cơ quan thuế.

Cần tiếp tục đẩy mạnh việc áp dụng hóa đơn điện tử trong hoạt động cung cấp hàng hoá dịch vụ. Xây dựng kho dữ liệu của cơ quan thuế, tích hợp với cơ sở dữ liệu của các bộ, ngành chức năng liên quan, nhất là hệ thống ngân hàng và các nhà cung cấp mạng, viễn thông..., cũng như tích hợp các thông tin từ các sàn giao dịch trực tuyến, các website bán hàng, trang mạng xã hội nhằm đảm bảo đủ thông tin cần thiết phục vụ cho công tác quản lý thuế.

Cần có chính sách mở để thu hút, đưa các nền tảng công nghệ, dịch vụ lớn trên thế giới đặt tại Việt Nam,

quản lý công bằng giữa DN Việt Nam và DN nước ngoài. Trước hết là các chính sách về cung cấp dịch vụ internet, kết nối internet, trạm trung chuyển internet (IX), trung tâm dữ liệu.

Thứ tư, tăng cường năng lực của đội ngũ nhân lực liên quan tới quản lý thuế trong hoạt động TMĐT. Để theo kịp sự vận động nhanh chóng của công nghệ số, đội ngũ nhân lực là nhân viên thuế cần phải am tường các kiến thức về quản trị, kinh tế, tài chính và cả kiến thức về công nghệ. Vì thế, cần tổ chức đào tạo cho các công chức làm công tác quản lý thuế đối với hoạt động TMĐT nhằm trang bị kiến thức về TMĐT, kiến thức ngoại ngữ, công nghệ thông tin và kỹ năng thanh tra, kiểm tra bằng phương pháp máy tính.

Thứ năm, thực hiện áp dụng quản lý rủi ro trong quản lý thuế đối với hoạt động TMĐT, tổng hợp các hành vi trốn/tránh thuế phổ biến của người nộp thuế, phân loại người nộp thuế theo các nhóm điển hình để có các biện pháp quản lý thuế phù hợp.

Thứ sáu, đẩy mạnh hợp tác giữa ngành thuế với các bộ, ngành (Bộ Công Thương; Bộ Thông tin và Truyền thông; Bộ Công an; Ngân hàng Nhà nước), các công ty viễn thông, các công ty hoạt động trong lĩnh vực công nghệ thông tin, truyền dẫn, cung cấp hạ tầng mạng; cung cấp sàn giao dịch TMĐT, đăng ký tên miền, thuê máy chủ, thuê đường truyền dẫn, thanh toán qua ngân hàng... để xác định các hành vi vi phạm pháp luật thuế và kịp thời có biện pháp xử lý nhằm nâng cao tính tuân thủ của người nộp thuế. □

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Quốc hội (2019). *Luật Quản lý thuế*, số 38/2019/QH14, ngày 13/6/2019
2. Tổng cục Thống kê (2020). *Báo cáo tình hình kinh tế - xã hội quý IV và năm 2020*
3. Hiệp hội Thương mại điện tử Việt Nam (2020). *Sách trắng thương mại điện tử 2020*
4. Đoàn Thị Phương Diệp (2020). *Sự cần thiết phải điều chỉnh pháp luật trong nền kinh tế số*, tham luận Kỷ yếu hội thảo khoa học “Kinh tế số: Tác động, cơ hội và khả năng tận dụng của Việt Nam”, ngày 12/10, tại TP. Hồ Chí Minh
5. Tổng cục Thuế (2020). *Tài liệu họp báo giới thiệu về một số điểm mới đáng chú ý của Nghị định số 126/2020/NĐ-CP ngày 19/10/2020 của Chính phủ quy định chi tiết một số điều của Luật Quản lý thuế*, Hà Nội, ngày 01/12/2020
6. Đinh Văn Chức (2020), Một số giải pháp phát triển dịch vụ ngân hàng điện tử trong thời gian tới, *Tạp chí Kinh tế và Dự báo*, số 10, tháng 4/2020
7. Ngọc Trang (2020). *Siết chặt thu thuế các nền tảng số đa quốc gia sẽ tạo sân chơi công bằng?*, truy cập từ <https://vneconomy.vn/siet-chat-thu-thue-cac-nen-tang-so-da-quoc-gia-se-tao-mot-san-choi-cong-bang-20201127151721132.htm>
8. Nhóm PV (2019). *Luật hóa nghĩa vụ thuế đối với kinh doanh trên nền tảng số*, truy cập từ <http://tapchithue.com.vn/dien-dan-nghiep-vu/159-dien-dan-nghiep-vu/17184-luat-hoa-nghia-vu-thue.html>